

MÜELLİFİ BİLİNMEYEN BİR İSTANBUL ŞEHRENGİZİ

Büşra ÇELİK¹

ÖZET

Çağlar boyunca Roma, Bizans ve Osmanlı gibi üç büyük imparatorluğa başkentlik yapan İstanbul, fetihten önce de dünya üzerindeki en büyük ve en görkemli şehirlerden biriydi. Fetihden sonra şehrin imar ve iskân faaliyetleriyle değişen çehresi ve Fatih Sultan Mehmet'in şehri bir kültür merkezi hâline dönüştürme gayretiyle şehir bir cazibe ve medeniyet merkezi hâlini almıştır. Seyyah ve şairlerin uğrak yeri olan bu şehir hakkında çok sayıda eser kaleme alınmış olup bu eserlerin bir kısmını da şehrengizler oluşturmaktadır.

Şehrengizler, hem bir şehrin güzelliklerini hem de şehrin içindeki güzelleri anlatmayı konu edinen eserler olup ilk defa Mesîhî [ö. 1512] tarafından Edirne şehrine hitaben 16. yüzyılın ilk çeyreğinde yazılmış ve klasik biçimini koruyarak 18. yüzyılın sonuna kadar varlığını devam ettirmiştir. Genelde mesnevi nazım şekliyle sade bir dille yazılan bu eserler özellikle 16. yüzyılda rağbet görmüştür. Şehrengizler, sadece edebî bir eser değil aynı zamanda yazıldığı zaman ve mekânın kültürel ve sosyal hayatıyla alakalı çok sayıda folklorik unsur barındıran eserlerdir.

İlk bilgilerini Ağâh Sırrı Levend'in Türk Edebiyatında Şehr-engizler ve Şehr-engizlerde İstanbul adlı kitabından edindiğimiz İstanbul Şehrengizi'nin müellifi bilinmemekte olup tek nüshası Erzurum Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi, Seyfettin Özege Koleksiyonu, Ağâh Sırrı Levend Kitapları 322-339 demirbaş numaralı Şehrengizler Mecmuası'nın içindedir. İçindeki bir beyitten hareketle Kanuni Sultan Süleyman zamanında yazılmış olduğunu düşündüğümüz eser mesnevi nazım şekliyle yazılmış olup 108 beyitten oluşmaktadır.

Şehrengiz türü hakkında genel bir bilgi verilen bu makalede eserin şekil ve muhteva hususiyetleri üzerinde durulmuş ve son bölümde eserin bilinen tek nüshasından hareketle transkripsiyonlu metni ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Şehrengiz, İstanbul, 16. Yüzyıl, Mesîhî.

¹ Arş. Gör., Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, busra.celk@hotmail.com

AN ISTANBUL SHEHRENGİZ BY AN ANONYMOUS AUTHOR

ABSTRACT

Istanbul was the capital of three great empires such as Roman, Byzantine and Ottoman throughout the ages and was one of the largest and most magnificent cities on the world even though before the conquest of the Ottomans. After the conquest, the city has become a center of attraction and civilization with its changing face through reconstruction activities and Mehmed the Conqueror's efforts to transform the city into a cultural center. Numerous works have been written about this city, which is frequented by pilgrims and poets, and some of these works are composed as shehregiz.

Shehregiz, which reveals the cultural and social life of the Ottoman Empire, is the subject of both the beauty of a city and the beautifuls in the city. Written in the first quarter of the 16th century for the first time by Mesîhî [D. 1513] to Edirne, shehregiz kept its classical form and continued until the end of the 18th century. These works, which were written in plain language with the mesnevi verse form, were especially popular in the 16th century. Shehregizes are not only a literary work, but also contains many folkloric elements related to the culture and social life of the time and place where it was written.

The first information about the Shehregiz of Istanbul, whose author is unknown, was obtained from Agâh Sırrı Levend's Türk Edebiyatında Şehr-engizler ve Şehr-engizlerde İstanbul. The only known copy of this work, is in the Erzurum Atatürk University Library, Seyfettin Özege Collection, Agâh Sırrı Levend Books named "Şehregizler Mecmuası" with the shelfmark 322-339. Based on a verse, it is thought that it was written during the reign of Sultan Suleiman the Magnificent, in the form of mesnevi verse and total amount of verses are 108.

In this article, after giving a general information about the genre of shehregiz, the shape and content characteristics of the work are emphasized and in the last chapter, transcribed text from the only known copy of the work is presented.

Key Words: *Shehregiz, Istanbul, 16th century, Mesîhî.*

[Journal of Turkish Language and Literature](#)

[Volume:5, Issue:1, Winter, 2019, \(12-31\)](#)

[Doi Number: 10.20322/littera.502261](#)

GİRİŞ

Şehrengiz sözcüğü Farsçada “şehir” anlamındaki *şehr* ve “karıştıran, koparan, harekete getiren” manasındaki *engîhten* kelimesinin ortacı olan *engîz* kelimelerinin birleşmesiyle oluşmuştur. “Şehri karıştıran, tahrik eden, uyandıran, heyecanlandıran” (Pakalın 1972: 327) manasına gelen bu kelime edebiyatta bir nazım türü olarak ise “bir şehrin güzellerini, doğal ve tarihî güzellikleriyle sanat ve meslek dallarında ün yapmış kişileri ve onların sosyal durumlarını anlatan” (Kaya 2010: 461) yahut “bir şehrin kendisine âşık olunan güzel ve çoğu çarşı esnafından olan delikanlılarını tasvir eden, öven şiirlerden oluşan” genellikle mesnevi nazım şeklinde kaleme alınmış eserlerdir (Tezcan 2016: 181).

Şehrengiz türü hakkında ilk kapsamlı çalışmayı yapan Agâh Sırrı Levend, *Türk Edebiyatında Şehr-engizler ve Şehr-engizlerde İstanbul* adlı kitabında şehrengizin tanımını “bir şehrin güzellerini tasvir maksadıyla kaleme alınmış eserler” şeklinde yaparak Azîzî’nin şehrengizi hariç bu eserlerin erkek güzellerine yazıldığını söyler (1958: 14). Levend’e göre şehrengizler “tıpkı gavazat-nameler, sûr-nameler, ta’rif-nameler gibi tamamıyla yerlidir” (1958: 14). Levend ile aynı görüşte olan Gibb, *Osmanlı Şiir Tarihi* adlı kitabında “şehrengiz türünün Fars edebiyatında örneği görülmeyen, özgün bir tür” (1999: 449) olduğunu söyleyerek Mesîhî’nin *Edirne Şehrengizi* (Mengi 2014)’nden şöyle söz eder:

“Bu eser iki yönde orijinaldir. Birincisi, Mesîhî’nin kendi icadı olması, konunun ve işleyiş tarzının tamamen kendi fikri olması; İran edebiyatında benzer konuda bir eser olmadığı için de Farsça bir model bulunmaması, kısaca tamamen şairin kendisine ait olmasıdır. İkincisi ise Türkçede mizahi şiirin ilk teşebbüs edilen örneği olmasıdır (1999: 449)”.

Gibb, ayrıca şehrengiz türünün çağdaşı Osmanlı şiirlerinden çok daha Türk ve Türkçe olduğu inancındadır. Ancak bazı araştırmacılar bu türün hâlihazırda Fars edebiyatında “şehr-âşûb” adıyla var olduğunu ve çok sayıda İranlı şairin bu türde eserler vücuda getirdiğini birçok örnekle öne sürmüştür (Tezcan 2016: 181; Çiftçi 2002: 10). Ancak Fars edebiyatındaki şehr-âşûb adlı eserlerde şairlerin yer yer hem şehirleri hem de esnafları hicvetmeleri, hatta zaman zaman İran’da birtakım kargaşaya sebep olarak, kelime manasının hakkını verdiği göz önüne alınırsa bizdeki şehrengiz türünden farklı olduğu söylenebilir.

Bu türün nasıl oluştuğuna dair son fikir ise Kuru’ya aittir. Kuru, şehrengizleri erkek ismine yazılan gazellerle ilişkilendirerek, bu türün Fars edebiyatındaki “şehr-âşûb”lardan farklı olduğunu, şehrengizlerin erkek isimlerinin redif olarak kullanıldığı gazel söyleme merakının genişletilmesiyle oluşturulduğunu iddia etmiştir (2007: 87).

Şehrengizler genellikle şairin aciz ve günahkâr bir kul olduğunu itiraf ettiği bir girişle başlar. Münacat adlı bu kısımda şair Allah’ın merhametine sığınarak günahlarından bağışlanma ister.

Gibb, bu kısımda şairin mizahi bir oyun oynayarak kendi günahkârlığını methettiğini söyler (1999: 450). Bu kısımdan sonra Hz. Peygamber’i, dört halifeyi ve dönemin padişah ve devlet adamlarını öven şiirlere rastlanır. Sebeb-i telif kısmında eserin yazılış sebebi anlatılır, çoğunlukla bir dua bölümüyle şehrengizler sonlanır (Kaya 2010: 461).

Şehrengizlerde göze çarpan ilk şey, hemen her şairin kendini olduğu gibi göstermesi ve samimi davranmasıdır. Şair, kasidelerinde yahut gazellerinde girdiği o şâirâne havadan çıkar, hâl diliyle konuşan bir âşığa döner. Yalın bir anlatımı, sade bir dili seçen şairin asıl derdi sanat yapmak değil, kendi iç dünyasını açık ve anlaşılır bir şekilde okura yansıtmaktır. Yer yer şakacı bir üslupla kara mizah sayılabilecek beyitler yazması şairin niyetiyle alakalı birtakım şüpheler doğurmaktadır: Şair, gerçekten isimlerini saydığı oğlanlara tutkun mu yoksa isimleri kinayeli bir şekilde kullanarak okuru mu eğlendiriyor... Bu sorunun cevabı şimdilik netlik kazanmasa da metin merkezli yapılacak okumalarla şairin niyeti açığa çıkarılabilir.

1. İSTANBUL ŞEHRENGİZLERİ

Çağlar boyunca Roma, Bizans ve Osmanlı gibi üç büyük imparatorluğa başkentlik yapan İstanbul şüphesiz ki dünyanın en güzel şehirlerindedir. Tarih boyunca medeniyetlerden miras kalan görkemli eserleri ve iki deniz arasında yükselen mimarisiyle İstanbul, cazibesi belki kıyamete kadar devam edecek olağanüstü bir şehir olup kurulduğundan bu yana yazarların, seyyahların, tüccarların vd. ilgisini çekmiştir.

Bir tarafta fethin sembolü olan Ayasofya, bir tarafta eğlence mekânlarıyla Galata, her semti başlı başına ayrı bir efsane olan bu şehre -bilindiği kadarıyla- 18 Osmanlı şairi tarafından 20 şehrengiz yazılmış olup aşağıdaki tabloda yazılan şehrengizlerin müellifleri, telif tarihleri, vezin ve beyit sayıları hakkında bilgiler verilmiştir:

Tablo 1: İstanbul Şehrengizleri

Müellifi	Adı	Telif Tarihi	Vezni	Beyit Sayısı
Tâcî-zâde Cafer Çelebi	<i>Heves-nâme</i> ²	1494	<i>Mefâ’îlün mefâ’îlün fe’ülün</i>	3750
Kâtib Dâvûd	<i>Şehr-engîz-i İstanbul ve Galata ve Eyüp</i> ³	1513	<i>Mefâ’îlün mefâ’îlün fe’ülün</i>	682
Taşlıcalı Yahyâ	<i>Şehr-engîz-i İstanbul</i> ⁴	1523-1536 arası	<i>Mefâ’îlün mefâ’îlün fe’ülün</i>	367
Fakîrî	<i>Şehr-engîz-i İstanbul</i> ⁵	1534’ten önce	<i>Mefâ’îlün mefâ’îlün fe’ülün</i>	259
Sâfî	<i>Şehr-engîz-i İstanbul</i> ⁶	1537	<i>Manzum-mensur karışık</i>	-

² Necati Sungur (2006). *Tâcî-zâde Cafer Çelebi Heves-nâme (İnceleme-Tenkitli Metin)*. Ankara: TDK Yay.

³ Hasan Kaya (2015). “Kâtib Davud’un İstanbul ve Vize Şehrengizi”. *Turkish Studies*, Volume 10 (12): 631-686.

⁴ Mehmed Çavuşoğlu (1969). “Taşlıcalı Dukakin-zâde Yahya Bey’in İstanbul Şehr-engîzi”. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, C. XVII: 73-108.

⁵ Taner Gök (2016). “Fakîrî’nin İstanbul Şehrengizi”. *Çanakkale Araştırmaları Türk Yılığ*, S. 21: 233-282.

Taşlıcalı Yahyâ	<i>Şâh u Gedâ</i> ⁷	1537	<i>Fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün</i>	1972
Fikrî	<i>Şehr-engîz-i İstanbul</i> ⁸	-	-	-
Kıyâsî	<i>Şehr-engîz-i İstanbul</i> ⁹	-	-	-
Tab'î	<i>Şehr-engîz-i İstanbul</i> ¹⁰	-	-	-
Nüvisî	<i>Şehr-engîz-i İstanbul</i> ¹¹	1563'ten önce	<i>Mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün</i>	166
Cemâlî	<i>Şehr-engîz-i İstanbul</i> ¹²	1564	<i>Mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün</i>	459
-	<i>Şehr-engîz-i İstanbul</i>	1566'dan önce	<i>Mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün</i>	108
Azîzî	<i>Nigâr-nâme</i> ¹³	1585'ten önce	<i>Mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün</i>	224
Lebîbî	<i>Şehrengîz-i Lebîbî Cüvânân-ı Ebî Eyyûb el- Ensârî</i> ¹⁴	16. yüzyıl	<i>Mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün</i>	60
Fehîm-i Kadîm	<i>Şehr-engîz- Hezliyyât</i>	1631	<i>Fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün</i>	270
-	<i>Narh-nâme-i Dilberân</i> ¹⁵	18. yüzyıl (?)	<i>Fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün</i>	89
Enderunlu Fâzıl	<i>Defter-i Aşk</i> ¹⁶	1795-?	<i>Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün</i>	438
Enderunlu Fâzıl	<i>Hûbân-nâme</i>	1792	<i>Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün</i>	796
Enderunlu Fâzıl	<i>Zenân-nâme</i> ¹⁷	18. yüzyıl	<i>Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün</i>	1101
Enderunlu Fâzıl	<i>Çengî-nâme</i> ¹⁸	18. yüzyıl	<i>Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün</i>	118 dörtlük

Bu eserlerden bazıları tam şehrengiz özelliği göstermese de merhum Ağâh Sırrı Levend tarafından İstanbul şehri hakkında çok fazla tavsif barındırdığı için şehrengiz olarak değerlendirilmiştir. Tâcî-zâde Cafer Çelebi'nin *Heves-nâme'si*, Fehîm-i Kadîm'in *İstanbul Şehr-engîzi*, yazarı bilinmeyen *Narh-nâme-i Dilberân* ve Enderunlu Fâzıl'ın *Defter-i Aşk*, *Hûbân-nâme*, *Zenân-nâme* ve *Çengî-nâme* adlı eserleri de şehrengiz türüne ait eserler olarak görülmektedir (1958: 67).

⁶ Michael Glünz (1986). "Sâfîs Şehrengî: Ein Persisches Matnawi Über Die Schönen Berufsleute Von Istanbul". *Asiatische Studien/Etudes Asiatiques*, 1986, XI (2): 133-145.

⁷ Kazım Yoldaş (1993). Taşlıcalı Yahya Bey: Şah u Geda: İnceleme-Metin. Yüksek Lisans Tezi. Malatya: İnönü Üniversitesi.

⁸ Eserin akıbeti bilinmemektedir.

⁹ Eserin akıbeti bilinmemektedir.

¹⁰ Eserin akıbeti bilinmemektedir.

¹¹ Yakup Karasoy-Orhan Yavuz (2006). "Nüvisî ve "Şehrengîz-i İstanbul"u". *SÜ Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 20: 1-20.

¹² Aysun Eren (2012). Defterdâr-zâde Ahmed Cemâlî'nin Metâlî-i Cemâlî ve Şehr-engîz-i İstanbul Adlı Eserleri (İnceleme-Metin). Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi.

¹³ Ülkü Çetinkaya (2014). "Bir Kadın Şehrengizi: Azîzî'nin İstanbul Şehrengizi". *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* 54, (1): 229-268.

¹⁴ Hanife Koncu (2013). "Bir Eyüp Şehrengizi: Şehrengîz-i Lebîbî Cüvânân-ı Ebî Eyyûb-ı Ensârî". *Ahmet Atillâ Şentürk Armağanı*. ed. Ahmet Kartal-Mehmet Mahir Tulum. İstanbul: Akademik Kitaplar. 457-473; Yunus Kaplan (2016). "Lebîbî ve Eyüp Şehrengizi". *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 56: 1063-1076.

¹⁵ Fatma Sabiha Kutlar (2009). "Dilber Narhlarına İlişkin Bir İstanbul Şehrengizi: Narh-nâme-i Dil-berân". *Journal of Turkish Studies*, Cem Dilçin Armağanı II, S 33: 1-33.

¹⁶ Selim S. Kuru (2005). "Biçimin Kıskaçında Bir 'Tarih-i Nev-icad': Enderunlu Fazıl Bey ve Defter-i Aşk Adlı Mesnevisi". *A Festschrift For Şinasi Tekin*. Haz. Günay Kut-Fatma Büyükkarcı Yılmaz. İstanbul: Simurg Yay. 476-506.

¹⁷ Nebiye Öztürk (2002). *Zenân-nâme – Enderunlu Fâzıl*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.

¹⁸ Barış Karacasu (2006). "'Bize çengîleri kıl rûşen ü pak' ya da 'Hayra hezlin dahi bir rehberi var'". *Osmanlı Araştırmaları Dergisi*, (Prof. Dr. Mehmed Çavuşoğlu'na Armağan III), S. 27: 133-160.

2. YAZARI BİLİNMEYEN İSTANBUL ŞEHRENGİZİ

Müellifi belli olmayan bu eser Erzurum Atatürk Üniversitesi, Seyfettin Özege Kütüphanesi, Ağâh Sırrı Levend Kitapları 322-339 demirbaş numarasıyla kayıtlı olan *Şehrengizler Mecmuası*'nın içinde 22^b-25^b varakları arasındadır. Aruzun 'Mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün' kalıbıyla ve mesnevi nazım şekliyle yazılan eserde 108 beyit bulunmaktadır.

Eser 14 beyitlik bir münacatla başlayıp 31 beyit süren bir bahçe tasviriyle devam eder. Yüzyıldaki diğer şehrengizlerin aksine sebep-i telif bulunmayan eserde 8 beyitlik bir İstanbul övgüsünden sonra şehrengizin esasını oluşturan 27 güzel tarif ve tavsif edilmiştir. Her bir güzel 2 beyitle anılmış olup, sadece eserin sonundaki Alî adlı mahbuba üç beyit ayrılmıştır.

Levend, eserin bir beyitlik bir hatimesi olduğunu söylese de (1958: 39) ilgili beytin 'Alî' adlı mahbubun övgüsünde şairin üçüncü bir beyit eklediğini düşünmekteyiz. Her güzeli iki beyitle anan şair, Alî ismine üç beyit ayırmış ve şehrengizini Alî ismiyle tamamlamıştır. Eser boyunca Alî isminden bahsetmeyen şair son manzumesini, Hz. Alî'yi çağrıştıracak şekilde 'nûr-ı Yezdân', 'süvâr ol-', 'kanber' kelimeleriyle kurgulamıştır.

'Alîdür nâmi zâtı nûr-ı Yezdân

O şâha bende yüz biñ şâh-ı devrân B. 106

Süvâr olduğda ol nâza her ân

*Revân olur öñince **Kanber**-i cân* B. 107

Añardum evvelinde nazmumuñ ger

Çarâr êtse şu üzre dürr ü gevher B. 108

[=Adı Alî, zâtı Allah'ın nurudur... O şâha devrin yüz bin şahı kuldur... Ne zaman naz (atına) binse, can Kamber'i onun önüne akar/önünde yürür. Eğer inci ve mücevher su üstünde durabilseydi eserimin en başında anardım.] İlk iki beytin Alî ismine yazıldığı açıkça görülmektedir. Üçüncü beyit ise Alî'nin kelime manasıyla kurulmuş bir beyittir. Bilindiği üzere Alî "yüce, yüksek" demektir. Şair, inciye benzettiği sözlerinin su üzerinde kalamayıp dibe çökeceğini bildiği için yüce, "yüksek" manasındaki Alî kelimesini eserin sonuna alıp onu yukarıda tutmayı amaçlamıştır. Eserin ana hatları şöyledir:

2.1. Münâcât 1-14

Şair bu kısımda sevgilinin aşkı yüzünden zayıf ve güçsüz kaldığını, aşk ve arzu yüzünden yıllarca bela yollarına düştüğünü anlatır:

İlâhî 'âşık-ı zâr u zebûnam

Giriftâr-ı kemend-i zülf-i yâram

B. 1

Aşkın gamı belini büktüğü için maksudunun oku nişana erişmez olur. Ne zaman bir servi boylu salınsa, başında kıyametler kopar. Ne zaman bir servi boylu görse, yaşı o anda çağlayıp akar. Bir peri gibi güzel görse, hem hâli hem gönlü perişan olur:

*Cemâlin 'arz éde ger bir perî-şân
Olur hâlüm gibi göñlüm perîşân* B. 6

Gönül kilisesi putlarla dolduğu için Yaradan'a bakmaya yüzü olmaz. Allah'tan başka kimsesi olmadığını söyleyen şair özrünün kabul olmasını ister. Yazdığı şehrengizin *Beyt-i Mamur* gibi meşhur olması için Allah'a dua eder:

*Hudâyâ kııl bu Şehr-engîzi meşhûr
Nitekim dehr içinde Beyt-i Ma'mûr* B. 14

2.2. Bahçe Tasviri 15-46

Şair, arkadaşlarıyla birlikte Mecnun gibi çöle düşer. Ruhlarına rahatlık veren bu kafadarlar, bir çiçek bahçesine su gibi revan olur. O anda yeni çıkmış çiçekler birbirlerine naz edip yüzlerini gösteriyor, naz şarabının sarhoşu olup birbirlerine aşk oyunu oynuyorlardır:

*Çemende nâz ile ebkâr-ı ezhâr
Éderdi birbirine 'arz-ı dîdâr* B. 17

*Olup her biri mest-i bâde-i nâz
Éderdi birbirine 'ışk u nâz* B. 18

Nergis bahçede sarhoş olup, goncaya dil uzatır, *sümbül* kâküllerini çözüp miskin *menekşeyi* hayran eder. Cem gibi bir işret yapan sarı *lale*, büyük bir neşeyle altın kadehte şarap içip bir an olsun kadehi elinden düşürmez. Bu sahneyi gören *bülbül* ah edip *güle* seslenir: "Ey iki renkli *gül*, sen *dikene* sürekli vefa gösterip de ağlayan gönlüme cefalar etme. Eziyetlerini azalt, ahımı almaktan sakın... Sana gönülden âşık olana eziyet etme, ona yazıktır. Beni ahımın ateşi kül etti, benim ağladığıma gülme ey şahım..." Güle bu şekilde niyaz edip nasihat eden *bülbülün* nergise de bir çift lafı vardır:

*Dédi ey gülşenüñ çeşm-i çerâğı
Yéter urduñ dil-i 'uşşâka dâğı* B. 32

*İgen bağırını yakma lālezāruñ
Tutalum 'aynısın çeşm-i nigāruñ* B. 33

Bülbül, *nergisin gelincik* gibi kara gönüllü olmazsa herkesin onu baş üstünde tutacağını söyler. Gözünü açıp gaflete düşmemesini söyleyerek tüm dünyaya ibret gözüyle bakması gerektiği şeklinde uyarır. Eğer böyle yapmazsa tacının çalınacak ve tüm varını kaybedecektir. Sonra sıra *selvi* ağacına gelir:

Dédi gel dik gelüp ıurma çenāra
ıutalum beñzemişsin kadd-i yāra B. 40

Bülbül selviyi “Sevgilinin boyuna benzesen bile *çınara* diklenme” şeklinde uyarır ve ona da nasihat verir: Ne kadar yüce olursa olsun kendisini (*bülbülü*) ayaklar altına alıp ezmemesini, eğer dünyada bir mertebe bulmak istiyorsa dikbaşlılığını bırakması gerektiğini öğütler.

Cihānda şu gibi kıl gönñlüñ alçağ
Seni tā göstere barmağla zanbağ B. 43

Özini şaldıuyçün ħāk-i pāya
Cihān bāğında rağbet buldı sāye B. 44

Zambağın onu parmakla gösterecek kadar *su* gibi alçakgönüllü olmasını söyleyerek, *gölgenin* rağbet bulmasının sebebini kendini *toprağa* düşürmesinde bulur. En son bu nasihatlerden etkilenen *selvi* başını eğerek, *bülbülü* haklı bulduğunu ima eder.

2.3. İstanbul Methi 47-55

Bu hâlden etkilenen şair şevke gelip *Şehrengiz*’i yazdığını belirtir. Ona göre eğer dünyada cennet gibi makbul bir yer varsa o da İstanbul’dur. Her tarafı güzel mahbuplarla dolu olan bu şehir dünya denizinde kıymetli bir inciye benzer. Öyle ki eğer Hz. Âdem bu güzel makamı görseydi, Selâm Cenneti’ni unuturdu...

Behiştāsā cihānda cāy-ı mağbūl
Olurđı olsa ger şehr-i Sitanbul B. 47

K’anuñ her cāyı cānān ile pürdür
Cihān bahrinde bir kıymetli dürdür B. 48

Göreydi Âdem ol zībā mağāmı
Unurdurđı dilā Dārü’s-Selāmı B. 49

Her camisini nurlu bir Kâbe’ye, sultanın sarayını ise Beyt-i Mamur’a benzeten şair, tüm insanların sürekli ziyaret ettiği bu şehri velayet sahibi bir zata teşbih eder...

Anuñ her cāmi’i bir Ka’be-i nūr
Sarāy-ı şāh olupdur Beyt-i Ma’mūr B. 50

Éder ħalk-ı cihān dā’im ziyāret
Olupdur şan bu şehr ehl-i velāyet B. 52

Şair, İstanbul’un yüceliğinin zamanın Süleyman’ı olan Kanuni Sultan Süleyman’a payitahtlık yapmasına bağlayarak İstanbul övgüsünü bitirir:

Aña yétmez mi bu ’izz ü sa’adet
Süleymān-ı zamāna oldı tağt B. 54

2.4. Güzeller Övgüsü 56-108

Bu kısımda sırasıyla Necm, Nâyzen-zâde, Kuşakçı, Kaftancı Lem'î, Ak Muslî, Gönlekçi-zâde Kerîm, Mehemed, Derzi Sefer, Haydar oğlu, Mîr-i Âşıkân, Nakkâş, Dervîş, Giyâhî-zâde, Kaftancı Dâvûd, Bakkâl-zâde, Serrâc, Benli Hümâ, Şekerci-zâde, Okçı-zâde, Kalender, Ömer, Boğasıcı-zâde Mehemed, Kuloğlu Mahmûd, Mansûr-zâde, Mehemed, Alî adlı kişilerin isimleri, lakapları yahut meslekleri ile ilgi kurarak övgüde bulunmuştur. Aşağıdaki tabloda (Tablo 2) kendisine manzume yazılan kişilerin isimleri/lakapları, meslekleri ve baba meslekleri yer almaktadır:

Tablo 2: İstanbul Şehrengizi'ndeki Güzeller

İsim/Lakap	Meslek	Baba Mesleği
Necm		
Nâyzen-zâde		Nâyzen
	Kuşakçı	
Lem'î	Kaftancı	
Ak Muslî		
Kerîm		Gönlekçi
Mehemed		
Sefer	Derzi	
Haydar oğlu		
Mîr-i âşıkân		
	Nakkâş	
Dervîş		
Giyâhî-zâde		
Dâvûd	Kaftancı	
Bakkâl-zâde		Bakkâl
	Serrâc	
Benli Hümâ		
Şekerci-zâde		Şekerci
Okçı-zâde		Okçu
Kalender		
Ömer		
Boğasıcı-zâde		Boğasıcı
Mehemed		
Mahmûd	Kuloğlu	
Mansûr-zâde		
Mehemed		
Alî		

Şair güzelleri tanıtırken mahbupların isimleri veya lakapları, kendi yahut babalarının meslekleri etrafında şekillenen kelime, kavram ve ifadelerden yararlanmıştır. Şehrengizdeki ilk güzel olan Necm, güzellik burcunun parlayan ayı olarak tasvil edilmiş olup güzelliğinden dolayı başı göğe erse, parlak güneşin ona eş olamayacağı bir kişidir. Bilindiği üzere Necm'in kelime anlamı "yıldız"dır. Şair "Necm" kelimesinin anlam çerçevesinde 'burç', 'mâh-ı tâbân', 'rahsân', 'başı göğe er-', 'mihir' kelimelerini kullanmıştır.

Necm

<i>Melâḥat burcına bir mâh-ı tâbân</i>	
<i>Bugün kimdür dër iseñ Necm-i raḥşân</i>	B. 56
<i>Göge ererse başı ḥüsn ile ger</i>	
<i>Aña hem-ser olımaz mıhr-i enver</i>	B. 57

[=Güzellik burcunun parlayan ayı bugün kimdir dersin: Parlak Necm! Eğer başı güzelliğiyle göge ererse, parlak güneş ona eş olamaz.]

Sadece mesleği bilinen Kuşakçı'nın tarifi yapılırken şair kuşat- fiili çerçevesinde oluşan 'hale gibi kuşat-', 'zünnar', 'dinden çık-' gibi hayal ve kavramlardan yararlanmıştı.

Kuşakçı

<i>Kuşakçıdur biri meşhür-ı âfâk</i>	
<i>Kuşatmış hâleveş ol mâhı 'uşşâk</i>	B. 60
<i>Çü 'arz étدی saçı zünnarın ol yâr</i>	
<i>N'ola dinden çıkarsa 'âşık-ı zâr</i>	B. 61

[=Biri de dünya şöhreti Kuşakçıdır... Âşıklar o ayı hale gibi kuşatmış. Saçının zünnarını gösterince inleyen âşğın dinden çıkmasına şaşılır mı!]

Nakḳâş

<i>Biri nakḳâşlarda bir sitemkâr</i>	
<i>İşi reng étmedür 'uşşâka her bâr</i>	B. 76
<i>Naẓîrin görmemişdür âh diller</i>	
<i>N'ola dërsem aña rûḥ-ı muşavver</i>	B. 77

[=Biri nakkaşlardan bir sitemkâr... İşi âşıklarına sürekli hile yapmaktır. Ah! Gönüller onun bir benzerini görmemiştir... Ona suret kazanmış bir ruh dersem şaşılır mı!]

SONUÇ

Türk edebiyatında ilk defa 16. yüzyılda Mesîhî tarafından Edirne için yazılan şehrengiz, klasik biçimini koruyarak 18. yüzyıla kadar yazılmaya devam etmiş olup İstanbul şehrine hitaben 18 şair tarafından 20 şehrengiz yazıldığı günümüz kaynaklarından teyit edilmektedir. Dünyanın en güzel şehirlerinden biri olan İstanbul, çağlar boyunca üç büyük imparatorluğa başkentlik yapmış, görkemi ve cazibesi belki kıyamete kadar devam edecek olağanüstü bir şehirdir. Edebiyatçıların ve sanatkârların bu güzel şehrin cazibesine kapılmamaları elbette imkânsızdı. Osmanlı şairlerinin her fırsatta eserlerinde andıkları bu güzel şehir için belki -bilinen- 20 şehrengiz sayıca az görüle de şairlerin divanları incelendiğinde bu şehri methetmek için sadece şehrengiz türünü kullanmadıkları, kasidelerinde, gazellerinde, tarih kıtalarında bu güzel şehri sıkça andıkları görülecektir.

Elimizde bilinen tek nüshası Atatürk Üniversitesi, Seyfettin Özege Koleksiyonu, Agâh Sırrı Levend Kitaplığı'nda *Şehrengizler Mecmuası* adlı mecmuanın içinde bulunan bu eser *Mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün* kalıbıyla yazılmış olup toplam 108 beyitten oluşmaktadır. Müellifi ve başlığı bilinmeyen *Şehrengiz*'in bir beytinde geçen "Süleymân-ı zamân" ifadesinden Agâh Sırrı Levend tarafından Kanuni Sultan Süleyman zamanında (1520-1566) yazıldığına kanaat getirilmiştir. Dört bölümden müteşekkil olan eserin ilk bölümü münacat, ikinci bölümü bahçe tasviri, üçüncü kısmı İstanbul methi, son kısmı ise 27 güzelin övgüsüne ayrılmıştır. "Sebeb-i telif" ve "Hatime" bölümleri bulunmayan eser, bu bakımdan, aynı yüzyılda yazılan diğer şehrengizlerden farklıdır. Özellikle hatime kısmının olmayışı eserin son kısmının eksik/kayıp olduğunu ya da müstensih tarafından hatime kısmının alınmadığını düşündürmektedir.

Eser sade bir dille kaleme alınmış olup özellikle güzellerden bahsedilen beyitlerde sıkça kullanılan mazmun, istiare ve telmihlerden başarılı bir şekilde yararlanılmıştır. Eser, İstanbul'da o zamanda kullanılan isimler, lakaplar, meslekler ve sosyo-kültürel duruma ışık tutması bakımından değer taşımaktadır.

ŞEHR-ENGİZ-İ [İSTANBUL]

1.

Mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün
Hezec + --- / + --- / + ---

1. İlähî 'aşıq-ı zâr u zebûnam
Giriftâr-ı kemend-i zülf-i yâram
Hevâ-yı 'ışık ile râh-ı belâda
Niçe yıldur ki yeldüm ben fütâde
3. Ğam ile kâmetüm döndi kemâna
Êrişmez tîr-i maqşûdum nişâna
Şalinsa nâz ile bir serv-kâmet
Kopar başuma ol demde kıyâmet
5. Gözüm düş olsa bir serv-i revâna
Olur yaşum gibi göñlüm revâne
Cemâlin 'arz êde ger bir perî-şân
Olur hâlüm gibi göñlüm perîşân
7. Zâmîr ile töludur deyr-i fikret
Saña yüz tütmağa yok bende şüret
Yumazsa yüz karasın eşk-i âlüm
Huzûr-ı hazretüñde n'ola hâlüm
9. Günehkâram günehkâram günehkâr
Bir iş yok saña lâyıq bende de yâr
Dutalum hergiz yoğ imiş günâhum²
Yeter yüz qaralığı dūd-ı âhum
11. Kâbül eyle Hudâ'yâ i'tizârum
Ki yokdur hazretüñden ğayrı varum
Ne deñlü var ise ben kûlda 'işyân
Yu âb-ı rahmetüñle eyle ihsân
13. Tütalum göge çıkmış her gün âhum
Günâha yazma yâ Rab her günâhum
Hudâyâ kıl bu Şehr-engizi meşhûr
Nitekim dehr içinde Beyt-i Ma'mûr
15. Hevâ-yı 'ışık ile bir niçe yârân
Êdüp Mecnûnveş 'azm-i beyâbân
Şafâlar vèrûben rûh-ı revâna
Şu gibi gülşene olduq revâne
17. Çemende nâz ile ebkâr-ı ezhâr³
Êderdi birbirine 'arz-ı dîdâr

¹ ASL 322-339: Şehrengizler Mecmuası: 22^b.

² Vezin aksamaktadır.

³ "ezhâr" kelimesi "ezhâr" olarak imla edilmiştir.

- Olup her biri mest-i bâde-i nâz
Éderdi birbirine 'ışk u nâz
19. Olup nergis çemende mest ü evgâr
Sögerdi gıncenüñ ağızına her bâr
Göreydi bir gül-i gınce-dehânı
Göze göstermez idi hergiz anı
21. Édüp kâküllerin sünbül perîşân
Benefşe miskîni kılmışdı hayrân⁴
Çemende lâle-i aşfar ferahla
İçerdi bâdeyi zerrîn kadehle
23. Édüp 'ış-ı müdâmı nitekim Cem
Elinden ayağı düşmezdi bir dem
Çü hâdden ğarre idi serv-i bâlâ
Baş egmezdi meh-i tâbâna aşlâ
25. Şalınmaz idi şimşâd ile kaç'â
Şabâ ile hoş idi başı ammâ
Édüp bu hâleti bülbül temâşâ
Dédi âh eyleyüp ey verd-i ra'nâ
27. Dem-â-dem eyleyüp hâra vefâlar
Dil-i nâlânuma étme cefâlar
Dili cevri ü cefâ vü zecri az ét
İgen âhumı alma ihtirâz ét
29. Şu kim cân ile 'âşık ola saña
İgen cevri eyleme yazuğdur aña
Beni hâkister étmi nâr-ı âhum
Benüm ağladuğuma gülme şâhum
31. Güle bu yüzden étmi pendî vâfir
Érişdi nergis-i şehläya âhîr
Dédi ey gülşenüñ çeşm-i çerâğı
Yeter urduñ dil-i 'uşşâka dâğı
33. İgen bağırını yakma lâlezâruñ
Tıtalum 'aynısın çeşm-i nigâruñ
Kara göñüllü olma lâleveş hem
Seni baş üzre tıta 'âlem
35. Gözüñ aç ğâfil olma key hâzer kıl
Cihâna 'ayn-ı 'ibretle nazâr kıl
Gözüñe toz saçuban düzd-i üstâd
Kapar bir gün başuñdan tâcuñi bād
37. Édüp görmez yanuñdan saña hîle
Vérür bir bād-ı hâzân varuñı yele

⁴ Vezin aksamaktadır. "hayrân" kelimesi "hayrân" şeklinde yazılmıştır.

- Gerekse lâleveş bağruñı dāğla
Gözüñe kara şu inince ağla
39. Éderken nergise bu resme pendi
Ele aldı o dem serv-i bülendi
Dédi gel dik gelüp tırma çenāra
Tıtalum beñzemişsin kıdd-i yāra
41. İgen ayaklama ben müstemendi
N'ola 'ālī-cenāb iseñ efendi
Bulayın dēr iseñ 'ālemdē rif'at
Bu ser-keşlikden eylegil ferāgat
43. Cihānda şu gibi kıll göñlüñ alçağ
Seni tā göstere barmağla zanbağ
Özini şalduğıyçün hāk-i pāya
Cihān bāğında rağbet buldı sāye
45. Bu resme pend édincedē murğ-ı dānā
Baş egdi sözlerine serv-i bālā
Bu hāletle olup pür-şevk u şeydā
Bu Şehr-engizi kıldum anda peydā
47. Behiştāsā cihānda cāy-ı maqbūl
Olurdi olsa ger şehri Sitanbul
K'anuñ her cāyı cānān ile pürdür
Cihān bahrinde bir kıymetli dürdür
49. Göreydi Ādem ol zībā maqāmı
Unurdurdi dilā Dārū's-Selāmı
Anuñ her cāmi'i bir Ka'be-i nūr
Sarāy-ı şāh olupdur Beyt-i Ma'mūr
51. Olup āşüfte her bir çeşmesārı
Gözinden yaş döker gördükçe yārı
Éder halk-ı cihān dā'im ziyāret
Olupdur şān bu şehri ehl-i velāyet
53. Girer şuya güzeller anda gāhī
Düşer bahre şanasın 'aks-i māhī
Aña yétmez mi bu 'izz ü sa'ādet
Süleymān-ı zamāna oldu taht⁵
55. Şanemler var bu deyr içre ki bir ān
Yüzün görse olur kāfir müselmān

Necm

Melāhat burcına bir māh-ı tābān
Bugün kimdür dēr iseñ Necm-i rağşān

⁵ Vezin aksamaktadır. "taht" kelimesi "taht" şeklinde yazılmıştır.

57. Göge éerse başı hüsñ ile ger
Aña hem-ser olımañ mihr-i enver

Nâyzen-zâde

Birisi Nâyzen-zâdedür ol yâr
Dili çeng-i belâda eyledi zâr

59. Şararup gamdan oldı beñzümüz sâz
Dahı rahm étmez ol şüh-ı cefâ-sâz

Kuşakçı

Kuşakçıdur biri meşhür-ı âfâk
Kuşatmış hâleves⁶ ol mâhı 'uşşâk

61. Çü 'arz étدی şacı zünnârın ol yâr
N'ola dînden⁷ çıkarsa 'âşık-ı zâr

Kaftancı Lem'î

Biri Kaftancı Lem'îdür o şannâz
Olupdur şems-i 'âlem gibi mümtâz

63. Kadîmî mihr-i enver çâkeridür
Metâ'-ı hüsñine meh müşterîdür

Ak Muşlî

Biri Ak Muşlidür dehrüñ ferîdi
Leşâfet bâğinuñ verd-i sefidî

65. Dehân açsa söze ol ğonce-i ter
Hezârân bülbülü⁸ dem-beste eyler

Göñlekçi-zâde Kerîm

Kerîmdür birisi Göñlekçi-zâde⁹
Kuçıla halka göñleksiz kimerde

67. Niçe üftâde var bay u gedâdan
Aña 'âşık geçinür geñ yakadan

Meħemmed

'Aşir-ğ'ânlarda birisi Meħemmed
Yüzi muşhafdur alnı nür-ı Aħmed

69. Muşanna' kürsî üzre o semen-ber
Şeref burcında meh-i tâbâna beñzer

Derzi Sefer

⁶ "hâle" kelimesi "hâle" olarak imla edilmiştir.

⁷ "dînden" kelimesi "dinden" şeklinde yazılmıştır.

⁸ bülbülü: bülbülü ol, vezin gereği değiştirilmiştir.

⁹ "göñlekçi" kelimesi "gönlekçi" şeklinde yazılmıştır.

- Biri Derzi Sefer bir mâh-pâre
Anuñ âvâresi her bî-sitâre
71. Dike baqarsa eger bir 'âşîk-ı zâr
İki ölçer endâzeyle ol yâr

Haydar oğlu

- Birisi Haydar oğlıdur o ra'nâ
Beni çâker édinmez Kanberâsâ
73. O şâhuñ zü'l-fekâr-ı gâmzesi âh
Girer 'âşîk-laruñ kanına her gâh

Mîr-i 'Âşîkân

- Birisi dağı Mîr-i 'Âşîkândur
Leţâfet bâğına serv-i revândur
75. Cihân bâğında ol verd-i sitemkâr
Hezârân 'andelîbi eyledi zâr

Naqqâş

- Biri naqqâşlarda bir sitemkâr
İşi reng étmedür 'uşşâka her bâr
77. Nazîrin görmemişdür âh diller
N'ola dërsem aña rûh-ı muşavver

Giyâhî-zâde

- Giyâhî-zâdedür bir mehveş¹⁰
Dil ü cân hürmenine şaldı âteş
79. Şu 'âşîk ki o hûba vâsıl olmaz
Ölür derd ü gâmiyla hâşıl olmaz

Kaftancı Dāvūd

- Biri Kaftancı Dāvūddur o şannâz
Şatar 'âşîk-larına hil'at-i nâz
81. Cemâlin 'arz édelden ol yüzi gül
Zebür-ı 'ışk okur gülşende bülbül

Baqqâl-zâde

- Birisi dağı Baqqâl-zâdedür âh
Eritdi yüregüm yağını ol mâh
83. Ne kılsa baña 'ışkında maḥaldür
Belâsız bal yénmez bu meşeldür

Serrâc

Biri serrâclarda bir sitemkâr
Eger ölsem baña raḥm étmez ol yâr

¹⁰ Vezin aksamaktadır.

85. Dédüm seyr édelüm bâğ-ı cinānı
Dédi ol serv-quad saña o yanı

Beñli Hümā

Biri Beñli Hümā'dur serv-i āzād
Güzeller içre bir begdür o şeh-zād

89. Vêrüp cân u dile bülbül şafāyı
Ögüp göge çıkardı ol hümāyı

Şekerci-zāde

Şekerci-zāde'dür birisi ol yār
Şatar kand-i lebin 'uşşāka her bār

91. Nice acımasun ol serv-kāmet
Aña 'āşık geçer her bī-ħalāvet

Oqçı-zāde

Birisi Oqçı-zāde'dür o dildār
Bize hīç ola mı yār-ı vefādār

93. Yolında ħāk ile yeksān olayım
Kemān-ebrūsına ħurbān olayım

Qalender

Qalender'dür biri bir şāf-mir'āt
Lebi ihyāda kıtur 'Īsī'yi māt

95. Daħı şevk ile ol māh-ı ziyā-baħş
Semā'a koydı çarħı mevleviveş

'Ömer

'Ömer'dür Şeb-külāhī-zāde birisi
Bulınmaz mülk-i 'Oşmān'da nazīri

97. Ĥayāl-i ruħları nūr-ı başardur
Ayağı tozu ħalka tāc-ı serdür

Boğasıcı-zāde Meħemmed

Birisi Boğasıcı-zāde Meħemmed
Leṭāfet bâğına serv-i sehī-quad

99. Görince kāmētini ol nigāruñ
Eli ayağı tağıldı çenāruñ

Quloğlı Maħmūd

Birisi bir Quloğlı nāmı Maħmūd
Beni ol şāh-ı ħübān éttdi merdūd

101. Hele ħurbān édeyin cânı aña
Ola kim ol meh-i nev bir gün aña

Manşūr-zāde

Birisi dağı Manşür-zâdedür âh
Cefâ içre yaratmış anı Allâh

103. Dili eritdi nâz ile 'itâbın
Vere Hâk kâdi olduĢda cevâbın

MeĢhemmed

MeĢhemmed'dür birisi bir mâh-çal'at
Êşigi Ka'be kûyî bâĢ-ı Cennet

105. RuĢı yanında zer-i mihr-i enver
Nümüne la'line câm-ı Sikender

'Alî

'Alî'dür nâmı zâtı nûr-ı Yezdân
O şâha bende yüz biñ şâh-ı devrân

107. Sûvâr olduĢda ol nâza her ân¹¹
Revân olur öñince Ğanber-i cân

Añardum evvelinde naẓmumuñ ger
Ğarâr etse Őu üzre dürr ü gevher

¹¹ Vezin aksamaktadır.

KAYNAKÇA

- Çavuşoğlu, Mehmed (1969). "Taşlıcalı Dukakin-zâde Yahya Bey'in İstanbul Şehr-engîzi". *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, C. XVII: 73-108.
- Çetinkaya, Ülkü (2014). "Bir Kadın Şehrengizi: Azîzî'nin İstanbul Şehrengizi". *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* 54, (1): 229-268.
- Çifçi, Hasan (2002). "Fars Edebiyatında Şehrâşûb I" Nüsha: *Şarkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 7: 8-18.
- Eren, Aysun (2012). *Defterdâr-zâde Ahmed Cemâlî'nin Metâlî-i Cemâlî ve Şehr-engîz-i İstanbul Adlı Eserleri (İnceleme-Metin)*. Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi.
- Gibb, E. J. Wilkinson (1999). *Osmanlı Şiir Tarihi*, Ankara: Akçağ Yay.
- Glünz, Michael (1986). "Sâfîs Şehrengî: Ein Persisches Matnawi Über Die Schönen Berufsleute Von Istanbul". *Asiatische Studien/Etudes Asiatiques*, 1986, XI (2): 133-145.
- Gök, Taner (2016). "Fakîrî'nin İstanbul Şehrengizi". *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı*, S. 21: 233-282.
- Kaplan, Yunus (2016). "Lebîbî ve Eyüp Şehrengizi". *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 56: 1063-1076.
- Karacasu, Barış (2006). "'Bize çengîleri kıl rûşen ü pak' ya da 'Hayra hezlin dahi bir rehberi var'". *Osmanlı Araştırmaları Dergisi*, (Prof. Dr. Mehmed Çavuşoğlu'na Armağan III), S. 27: 133-160.
- Karasoym, Yakup – Yavuz, Orhan (2006). "Nüvîsî ve "Şehrengîz-i İstanbul"u". *SÜ Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 20: 1-20.
- Kaya, Bayram Ali (2010). "Şehrengiz", *İslam Ansiklopedisi*. C. 38. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay. 461-462.
- Kaya, Hasan (2015). "Kâtib Davud'un İstanbul ve Vize Şehrengizi". *Turkish Studies*, Volume 10 (12): 631-686.
- Koncu, Hanife (2013). "Bir Eyüp Şehrengizi: Şehrengîz-i Lebîbî Cüvânân-ı Ebî Eyyûb-ı Ensârî". *Ahmet Atillâ Şentürk Armağanı*. ed. Ahmet Kartal-Mehmet Mahir Tulum. İstanbul: Akademik Kitaplar. 457-473.
- Kuru, Selim S. (2005). "Biçimin Kısacasında Bir 'Tarih-i Nev-icad': Enderunlu Fazıl Bey ve Defter-i Aşk Adlı Mesnevisi". *A Festschrift For Şinasi Tekin*. Haz. Günay Kut-Fatma Büyükkarcı Yılmaz. İstanbul: Simurg Yay. 476-506.
- Kuru, Selim S. (2007). "Gazelde Sevgilinin Cinsiyetlendirilmesi Açısından Erkek İsimli Redifler". *Kitap-lık Dergisi*, S. 107: 83-89.

Kutlar, Fatma Sabiha (2009). “Dilber Narhlarına İlişkin Bir İstanbul Şehrengizi: Narh-nâme-i Dil-berân”. *Journal of Turkish Studies*, Cem Dilçin Armağanı II, S 33: 1-33.

Levend, Agâh Sırrı (1958). *Türk Edebiyatında Şehr-engizler ve Şehr-engizlerde İstanbul*. İstanbul: İstanbul Enstitüsü Yay.

Mengi, Mine (2014). *Mesîhî Dîvânı*. Ankara: AKM Yayınları.

Öztürk, Nebiye (2002). *Zenânnâme – Enderunlu Fâzıl*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.

Pakalın, Mehmet Zeki (1972). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: MEB Yay.

Sungur, Necati (2006). *Tâci-zâde Cafer Çelebi Heves-nâme (İnceleme-Tenkitli Metin)*. Ankara: TDK Yay.

Tezcan, Nuran (2016). *Divan Edebiyatına Yeniden Bakış*. İstanbul: Yapı Kredi Yay.

Yoldaş, Kazım (1993). *Taşlıcalı Yahya Bey: Şah u Geda: İnceleme-Metin*. Yüksek Lisans Tezi. Malatya: İnönü Üniversitesi.

